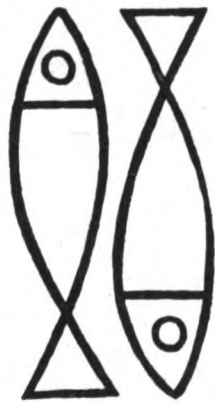

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Het zwakke Gods

Maar zij begonnen luidkeels te schreeuwen, stopten hun oren toe, en stormden als één man op hem los.
(Hand. 7 : 57)

Wat vermag het evangelie tegen onwil?

Stephanus heeft de hoge heren van Israël hun geschiedenis voorgehouden. Een geschiedenis die vol is van verzet tegen de mensen die hun door God gezonden werden, vol van verzet tegen God zelf.

En zo, zegt hij, zó hebt gij u nu verzet tegen Jezus Christus. Hem hebt ge verraden en vermoord.

Worden die priesters en schriftgeleerden nu onzeker? Komen ze nu tot bezinning? Welnee. Ze verbijten zich van woede. Hoe durft deze man dat te zeggen, dat Jezus van Nazareth de grote Rechtvaardige is? Dat in Jezus God zelf tot hen gekomen is en dat zij dus God zelf van zich weggeslagen hebben?

Hoe Stephanus dat zeggen durft? Maar hij weet het toch, dat Jezus, de gekruisigde, is opgestaan uit zijn graf? Hij weet het toch dat deze verachte bouwsteen door God gemaakt is tot een hoeksteen? Hij weet toch dat Jezus zijn troon beklommen heeft, omdat God Hem tot Heer en Christus maakte?

En dat is het dan ook, wat God hem op dat moment te zien geeft. Zó zeker is hij van Christus' heerlijkheid, dat hij zijn blik lostrekt van die briesende mensen vóór hem en richt op de wolken boven hem. Maar dan ziet hij geen wolken meer. Want de wolken zijn geweken. Hij ziet wat hij gelooft heeft: Jezus in heerlijkheid. En nauwelijks heeft hij dat gezien of hij roept het uit: kijk eens! Kijk dan toch. Ik zie de hemelen geopend en de Zoon des mensen staande ter rechterhand Gods. Kijk dan toch, dan kun je het zien: Jezus is Koning, Jezus regeert. Jezus, de timmermanszoon uit Nazareth, die jullie hebben vermoord. HIJ is daarboven, vlak bij God. En HIJ heeft alle macht in hemel en op aarde.

Maar juist dat willen die hoge heren niet horen. Ze willen niet. Ze schreeuwen zo hard ze kunnen om maar niet te horen wat Stephanus daar zegt. En tenslotte stoppen ze hun oren toe met hun vingers. Want ze weten maar één ding: d i t niet. Dit kan niet waar zijn. Dit mag niet waar zijn.

En daarom bedenken ze zich ook niet langer. Ze zijn alle formaliteiten van hun plechtige rechtzitting op slag vergeten. Ze stormen als één man op Stephanus los. Zijn mond moet zwijgen. Zijn ogen moeten dichtgetimmerd. Zijn wijzende vinger moet weggeslagen. Want: d i t w i l l e n ze niet, dat Jezus leeft. Dit m a g niet waar zijn dat Jezus de Christus is.

Zó is nu de wereld, waarin de kerk het getuigenis van Jezus Christus moet doen horen. Een wereld, waarin dit getuigenis, als 't er op aan komt, niets vermag. Want het wordt eenvoudig tot zwijgen gebracht. En als het evangelie zelfs door de mond van Stephanus niets vermocht, wat zullen wij dan? Het gelaat van Stephanus blonk als dat van een engel. Dat kan van ons niet gezegd worden. Stephanus kon naar boven wijzen en zeggen: zie maar! — want hij zag Jezus. En wij kijken al niet eens meer naar boven, want we weten wel wat daar te zien is: een blauwe lucht of grijze wolken. Wij hebben werkelijk niets anders dan het evangelie. En wat moeten we met het evangelie in de wereld en in de kerk?

Want, laten we het niet vergeten, Step-

nus stond niet voor de wereldlijke rechter, maar voor de kerkelijke rechtbank. Hij sprak niet tot de heidenen, maar tot het kerkvolk van die dagen. En door dat kerkvolk werd hij gedood. Door kerkmensen werd het evangelie tot zwijgen gebracht met het argument, waartegen niets bestand is, zeker het evangelie niet: geweld. Want de onwil probeert eerst wel te redeneren en te overtuigen. De onwil zal eerst wel trachten aan te tonen dat het gelijk aan haar kant is. Maar tenslotte neemt de onwil altijd haar toevlucht tot het laatste middel: geweld. En geweld is doeltreffend. Tegen geweld kan zelfs het getuigenis van Jezus Christus niet op.

Wat bereik je met het getuigenis van Jezus? Wat bereik je met je woorden? Wat bereik je met je daden? Wat bereik je als de mensen niet willen?

Natuurlijk, ze gaan altijd eerst argumenteren. Ze zetten hele redeneringen op touw om aan te tonen dat ze toch gelijk hebben. En dan komen de vrome woorden en de teksten. En heus, ze geloven het zelf. De Joden, die tegen Stephanus te keer gingen, geloofden ook wat ze zeiden. En de kerkmensen, die vandaag hun ongelof en ongehoorzaamheid proberen goed te praten met bijbelse teksten, ook. Maar als alle argumenten hun uit handen geslagen worden? Als ze er niet meer onder uit kunnen? Dan komt altijd het laatste argument: geweld. Niet in de grove vorm, waarvan de Joden zich tegen Stephanus bedienden. Maar geweld in de gedaante van een kerkelijke orde-maatregel. Of — dat is precies hetzelfde — in de weigering om nog verder te praten. Je ontvangt je broeder vriendelijk, maar tot een werkelijk gesprek laat je het niet komen. Of je slaat in de naam des Heeren met je vuist op de tafel. Och, er zijn machtsmiddelen genoeg. En je weet ze te vinden ook, als je niet van wijken wilt weten, als je dat niet wilt: gevangen genomen worden door het evangelie van God.

Wat vermag het evangelie tegen geweld? Niets. Kun je door duizend preken iemand dwingen, het evangelie te geloven? Kun je er iets tegen beginnen als een broeder je gehoorzaamheid uitmaakt voor tactiek? Kun je

door je goede werken je naaste winnen voor Christus als ze in die goede werken nog gemeenschap zien?

En dat is het ergste. Dat je je rust kwijt bent, dat je alles verdragen moet, — dat is allemaal zwaar genoeg. Maar het ergste is: dat het dan ook nog niets uithaalt. Het ergste is, dat het evangelie van Christus, de Koning der wereld, de enige Redder, wordt weggedrukt door de onwil, het geweld, de boosheid, de brute opstand van mensen, van kerkmensen ook. Heeft het dan nog zin om door te gaan? Toch het evangelie te blijven verkondigen? En dat is ook: toch naar het evangelie te blijven leven?

Maar het is toch het evangelie van Christus. Hij was in levenden lijve het getuigenis van God. Maar dit getuigenis werd gesmoord in bloed. En Christus wist dat. Hij wist dat zijn volk Hem zou vermoorden. Maar Hij heeft gelooft dat het werk Gods niet mislukken kon. Hij heeft vertrouwd op die God, op wie ook de vaders vertrouwd hadden, toen het dwaasheid scheen. Hij heeft geweten dat het evangelie van God door geen graf was tegen te houden. En dat de kinderen Gods door dat evangelie vergaderd zouden worden. Zó is Christus gestorven. Maar daarom heeft God Hem ook opgewekt. Daarom heerst Hij vandaag. Daarom is er geen woord gesproken in zijn naam, daarom is er geen werk, gedaan in gehoorzaamheid aan Hem, of het is een instrument van zijn overwinning.

Het lijkt wel belachelijk. Want de hele wereld en ons eigen vlees hoont: waar is God, die gij verwacht? Maar tegen die hoon in doet Christus zijn getuigenis horen: Ik ben dood geweest en weer levend geworden. Ik ben de eerste en de laatste.

Wie Christus' naam belijdt, staat met die belijdenis machteloos. Doch juist als hij machteloos is, komt tot hem het woord Gods: geloof alleen. Geloven, — dat is: ik bereik wel niets; en het evangelie vermag niets; en de hemel blijft gesloten; en God is ver: maaar . . .

Maar Christus leeft. Dus moet ik verder. En God is getrouw. Dus kan ik verder.

Mijn vijand hoont me. Zijn dwinglandij breekt mijn hart en mijn leven. Maaar . . .

Maar ik zal God, mijn God, nog loven. Want de Heer zal uitkomst geven.

J. Keuning

En nu de daad

In enkele artikelen hebben we de aandacht van onze lezers gevraagd voor de **diakonale roeping** welke alle gelovigen ten opzichte van elkaar ontvangen. Het is de roeping om elkander te dienen en te helpen „in alle dingen die tot het tijdelijke en eeuwige leven behoren”.

In het bijzonder vroegen we daarbij attentie voor onze diakonale roeping ten aanzien van het tijdelijke leven van onze medegelovigen. De nood daarin is soms zeer groot. En ze wordt helaas diwijs in het geheel niet opgemerkt.

Deze diakonale roeping komt tot **alle** leden der gemeente zonder onderscheid. Zeker, Christus roept in iedere gemeente ook enkele broeders — diakenen — wier „bizonde ambt” het is bezig te zijn met de leniging van deze nood in de gemeente. Maar deze mogen niet overnemen wat de gemeentelieden behoren te doen! Neen, ze moeten die onderlinge hulpverlening juist met alle kracht be-

vorderen. Dat is zelfs hun eerste taak. En daarbij, daarna, moeten ze overal steun bieden waar dat door de individuele leden der gemeente om wat voor reden ook niet wordt gedaan.

Bij hen die gegrepen werden door de opdracht van Christus om de broeders en zusters met alles wat men heeft en kan te dienen, en die er daarbij enig besef van kregen welk een nood er in het leven van velen heerst, komt als vanzelf de vraag op: wat kunnen, wat moeten wij in deze doen? En: hoe moeten we doen wat nodig is?

Ik zou in dit artikel vooral willen wijzen op wat gedaan kan worden voor die gezinnen waarin niet voldoende huishoudelijke hulp aanwezig is. De grote gezinnen waarin de moeder zonder ooit te kunnen rusten dag in dag uit moet zwoegen om het nodigste klaar te krijgen. En behalve aan deze grote gezinnen moeten we denken aan de vele ouden van dagen die nog „op zich zelf” wonen maar niet

meer in staat zijn voor het eigen huishoudentje en eigen persoon te doen wat beslist nodig is.

Wat ik in dit verband zou willen zeggen kan ik niet beter weergeven dan door een boodschap over te nemen die onlangs door de diakenen van de Kerk van Kampen door middel van de Kerkbode aan de gemeente werd rondgezonden.

Hier is ze:

„Er is ook in onze gemeente een nood. Een die dikwijls niet aan het licht komt. Maar die soms zeer groot is.

Het is de nood die ontstaat als in een gezin of bij gebrekkige, zieke of oude mensen niet die huishoudelijke arbeid kan worden verricht welke beslist nodig is. Dan raken moeders „er onder”. Dan blijven zieken en hulpbehoevenden en ouden van dagen onverzorgd. Of krijgen in ieder geval niet de minimale verzorging welke noodzakelijk is. Het leven van onze oude broeders en zusters wordt zo soms een marteling. Er wordt ten gevolge van deze misère ook onder ons veel geleden.

Ieder die met deze nood in aanraking kwam weet ook direct wat de oorzaak daarvan is. Er is niet voldoende huishoudelijke hulp te krijgen! De „dienstboden” en „huishoudsters” zoals men die vroeger kende zijn er niet meer. Hulp van „werksters” is ook uiterst moeilijk te krijgen. En een „hulp in de huishouding” is, als men die zou kunnen vinden, veelal onbetaalbaar. Het gaat in deze nood — en daarop willen we vooral de nadruk leggen — in vele gevallen niet allereerst om gebrek aan geld. Neen, dikwijls zou men goede hulp nog wel kunnen betalen. Maar ze is eenvoudig niet te krijgen.

Het spreekt voor leden van de kerk van Christus als vanzelf dat deze nood allen aangaat. En dat wij als leden van de kerk opdracht hebben gezamenlijk in deze nood te voorzien. Althans proberen dat te doen.

Nu werd en wordt in onze gemeente in dit opzicht reeds veel gedaan. Zoals ieder weet werkt in onze kerk de „Diakonale Gezinszorg”. De diakenen hebben werksters in vaste dienst die als dat nodig is bij de diakenen ondersteunde broeders en zusters de helpende hand bieden. Maar zoals gezegd deze hulp wordt in de eerste plaats verleend aan de door de diakenen ondersteunde behoeftigen. Alleen als de in deze arbeid werkzame zusters tijd over hebben verlenen zij ook hulp aan niet ondersteunde leden der kerk.

Maar deze stand van zaken voldeed niet. Het ging steeds meer leven, dat de handen ineen geslagen moesten worden om allen die in nood verkeren te helpen. „Rijken” zowel als „armen”. Want de ellende waarom het hierbij gaat kan allen treffen en treft ook allen, „rijken” zowel als „armen”. Bovendien ging men steeds meer beseffen dat het hier een nood betrof waarin heel de gemeente, alle leden zonder uitzondering, moet pogen te voorzien.

Het was een goede zaak dat niet alleen onder de diakenen, maar ook onder de leden der gemeente over deze nood en de voorziening daarin werd nagedacht en middelen werden beraamd om het zover te krijgen dat heel de gemeente bij de hulpverlening zou worden ingeschakeld.

Als gevolg van het beraad over deze zaak werd tenslotte het volgende plan ontworpen: Er komt in onze gemeente een „Diakonale Gezinszorg”. Deze gaat uit van de diakenen en blijft onder hun leiding en toezicht. Maar er zullen daarbij nu ook niet-ambtsdragers zowel broeders en zusters worden ingeschakeld. Deze Gezinszorg heeft ten doel, en dat is ook een verschil met wat tot dusver bestond, alle leden van de gemeente welke daaraan behoefte hebben de nodige huishoudelijke hulp te verschaffen. Maar tegelijk gaat ze er ook van uit dat alle leden der gemeente, naar de mate van hun krachten, dienen mee te helpen om deze hulp te verschaffen. De beoogde gezinshulp moet zo metterdaad een diakonale gezinszorg zijn. Dat wil zeggen: een gezinszorg welke beheerst wordt door, een uitvloeisel is van de opdracht van Christus aan de leden van zijn kerk, aan alle leden, dat zij elkaar in alles, naar de mate van hun krachten, zullen dienen.

De geprojecteerde gezinszorg zal vooreerst verleend worden door een aantal in vaste

dienst staande zusters. Maar tegelijk hopen diakenen dat er in de gemeente ook vele vrouwen en meisjes zullen zijn die zich voor een of meer morgens of middagen, of desnoods enkele uren, voor deze gezinszorg ter beschikking stellen. Als dat geschiedt zal de gezinszorg ook te meer een onderlinge persoonlijke dienst van de broeders en zusters der gemeente worden.

De voor deze schone en noodzakelijke arbeid benodigde financiën zullen gevonden worden uit vaste bijdragen van leden der kerk. Zeer velen hebben hierin reeds een goed voorbeeld gegeven. Voorts uit collecten. En tenslotte uit de vergoeding welke naar draagkracht voor de verleende hulp zal worden gegeven. Uiteraard worden de kosten voor deze hulp, welke aan behoeftige broeders en zusters wordt verleend, geheel of gedeeltelijk door de diakenen vergoed.”

Tot zover het stuk van de Kamper diakenen. Het spreekt voor zichzelf.

Ik geloof dat de diakenen van Kampen er goed aan deden deze zaak aan te pakken en dat ze die goed hebben aangepakt.

Wie dit appèl op de gemeente zorgvuldig leest merkt dat de zo geprojecteerde gezinszorg van de volgende „beginselen” uitgaat.

1. De nood om de leniging waarvan het hier gaat kan bij alle gezinnen en bij alle leden der gemeente voorkomen.

2. Tot leniging van deze nood worden alle leden der gemeente naar de mate van de krachten en middelen welke ze ontvingen geroepen.

3. Voor alles moet gepoogd worden dat de leniging van de nood waar het hier om gaat door de leden der gemeente uit liefde en „pro Deo” geschiedt.

4. De diakenen geven leiding aan deze hulpverlening en houden die onder hun toezicht. Maar zij doen dat door middel van een commissie waarin ook niet-ambtsdragers worden opgenomen.

5. In dit werk worden ook enkele zusters ingeschakeld die daar al hun tijd aan geven en dus ook gesalarieerd worden.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Tijdelijk adres van de Redactie:
J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.
Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

6. Ideaal zou zijn als meisjes uit de gemeente zich voor een bepaalde periode, drie maanden of een half of heel jaar zich belangeloos aan dit werk gaven.

7. Van de mogelijkheid om voor deze arbeid regeringssubsidie te ontvangen wordt geen gebruik gemaakt.

Ieder zal beseffen dat als deze „gezinszorg” op deze wijze goed wordt aangepakt er veel nood kan worden gelenigd.

C. V.

Vraagje van kerkrecht

De schorsing van ds. Van der Ziel door de kerkeraad van Groningen-Zuid op z'n eentje raakt kant noch wal. Aan wat prof. Veenhof daarover schreef in het nummer van 12 juli j.l. onder de titel „Trouw aan de akkoorden” wil ik niets toevoegen. Maar wel vraag ik mij in alle bescheidenheid af of daarvan niet iets behoort te worden afgedaan, met gevolg dat de handelingen van de kerkeraad nog veeléer verwerpelijk zijn dan toen hij, zonder steun van de genabuurdde kerkeraad van Groningen-Noord en zonder steun van de classis toch tot schorsing overging. Na mededeling dat Groningen-Noord niet bereid was aan de schorsing mede te werken schrijft prof. Veenhof:

„In overeenstemming met de regels van het Kerkrecht wendde de kerkeraad van Groningen-Zuid zich daarop tot de classis Groningen. Het is namelijk regel dat als de daarbij in eerste instantie betrokken kerkeraden ten aanzien van de schorsing van een ambtsdrager niet tot overeenstemming kunnen komen zij deze zaak voor de classis brengen die dan daarover moet beslissen.”

Ik veroorloofde mij in het citaat enkele passages te accentueren. Ik ken de bedoelde regel(s) niet. Ik weet wel dat het zo meer dan eens is gebeurd; ik heb het ook wel gelezen in korte verklaringen van de kerkenordening ¹⁾, ik kan ook wel een geval fantaseren waarin die regel profijteloos zou kunnen zijn, maar gevallen waarin hij schadelijk werkte zijn zo uit de praktijk te grijpen.

Ik geloof niet dat het bestaan van die regel geen betoog behoeft. Artikel 30 van de K.O. zegt dat men in de meerdere vergaderingen niet zal handelen, dan 't gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden. Artikel 79 zegt dat schorsing van predikanten kan plaats vinden door voorgaand oordeel des

Kerkerads derzelve en der naastgelegene gemeente. Welnu: het oordeel van de kerkeraad der naastgelegene gemeente was i.c.: niet schorsen. Daarmee was de zaak afgehandeld. Men zal toch niet willen zeggen dat de zaak pas afgehandeld is als de dominee geschorst is? Dan zou men ook moeten aanvaarden dat de schorsing, bij negatief oordeel van de classis, kan worden bewerkstelligd door het oordeel van de particuliere of van de generale synode. Artikel 31 zegt dat zo iemand zich beklaagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, hij zich op een meerdere vergadering mag beroepen. Wil men dit zo uitleggen dat die „iemand” een tot schorsing geneigde kerkeraad kan zijn, die van de mindere vergadering van de naburige kerk geen steun krijgt? Of ligt de uitlegging voor de hand dat die „iemand” aan het gezag van de mindere vergadering onderworpen moet zijn? Zo niet, dan komt men ook hier bij het schorsingsrecht van de synoden terecht, dat van het in 1944 en volgende jaren door ons verworpene slechts in zoverre verschilt, dat het niet uitgeoefend wordt tegen de wil van de eigen kerkeraad.

De inschakeling van de genabuurdde kerkeraad is door de K.O. voorgeschreven ter bescherming van de ambtsdragers: niet de eigen kerkeraad alleen, die in de hitte van mogelijke strijd wel eens minder objectief zou kunnen oordelen. Het past in het systeem van de K.O. dat de kerkeraad die schorsen wil zich het afwijkende oordeel van de naburige kerkeraad aantrekt, niet dat hij, de door de K.O. van mogelijk gebrek aan objectiviteit verdachte, de objectiviteit steeds hogerop gaat zoeken.

Bovendien: als nu de classis een positief oordeel gegeven had: er behoort geschorst te worden, waar komt dan de vervolgens geschorste ambtsdrager in appèl? Bij de vergadering van dezelfde classis. Ik weet wel dat volgens de schone theorie van ons kerkrecht

dat een geheel andere vergadering is dan die tevoren over de schorsing geoordeeld heeft; maar ik weet ook dat er in de praktijk grote kans is dat zij voor een belangrijk deel uit dezelfde leden zal bestaan, en dat is dan ook nog het „zwaarste” deel: de predikanten die alleen in een kleine gemeente staan worden iedere keer afgevaardigd, en daar moeten de ouderlingen, die een of tweemaal in hun ambtsperiode ter classis gaan dan maar tegen op boksen als het zo uitkomt; tegen dat zij het klappen van de zweep zo'n beetje kennen zijn zij al lang ingemaakt, als men ook dit beeld voor ditmaal aanvaarden wil. En die zweep klapt uiterst formeel, wat op menigeen aanvankelijk indruk maakt. Ik heb nooit in een vergadering het formalisme zo hoogtij zien vieren als in een classicale vergadering, maar naar een synode ben ik nog nooit afgevaardigd.

Ik heb op een classicale vergadering mee moeten beslissen over het appèl van enkele ouderlingen die door hun kerkeraad waren geschorst met advies van de classis nadat de

kerkeraad van de naburige gemeente medewerking had geweigerd. Op een betoog in bovenstaande zin, dat die vorige classisvergadering onbevoegd was haar medewerking te geven „doende wat des genabuuden kerkerads was” raakte de vergadering ineens haar formalisme kwijt, en stemde mee met degene die vroeg: wat wilt ge dan, de kerkeraad zat toch in een impasse?

Ja, als het uitgangspunt is dat Barbartje hangen moet! Maar ik meen dat dat niet het uitgangspunt van de Kerkenordering is.

H. D. van Wijk

¹⁾ zo in die van di Meulink en De Wolff, blz. 121 en in die van ds. Joh. Jansen, tweede druk blz. 328; in beide gevallen wordt de regel niet toegelicht, laat staan geargumenteed; bij ds. Jansen past hij echter in het kader van een betoog ten gunste van het tuchtrecht der synoden, dat de di Meulink en De Wolff verwerpen. Dr. F. L. Bos, De orde der kerk, vermeldt de regel niet; ik vond hem evenmin bij F. L. Rutgers, Kerkelijke adviezen en bij H. Bouman, Gereformeerd kerkrecht.

De Sabbat

(slot)

Geen sabbattisme

De oud-testamentische sabbat heeft zijn dienst gedaan. En daarom mag de kerk niet rusten voordat de laatste sporen van elk sabbatisme zijn uitgewist. Want dat sabbatisme staat nooit op zichzelf. Het bestaat altijd bij de gratie van het judaïsme, dat zus of zo de gemeente van Christus weer wil brengen onder het Horeb-verbond en de Sinaïtische wet. Om namelijk niet door het geloof in Christus alléén, zonder de werken der sinaïtische wet — we schrijven daarvoor in het vervolg: de Wet, met hoofdletter —, maar door het geloof en de werken der Wet zalig te worden.

Zo zijn ook alle sabbattisten.

Daar hebt ge bijvoorbeeld de zevende-dags-adventisten. Die roepen om de onderhouding van de zaterdag alsof de zaligheid van Gods volk daarvan afhangt. Maar dat staat bij deze zaterdag-christenen niet op zichzelf. Zij verbieden de christenen het roken en het drinken van een glas wijn. En er zijn er onder hen die een hele serie „health-laws”, gezondheidsregels, voorschrijven. Bij voorbeeld geen wittebrood, maar alleen tarwebrood eten. Nu kan het verstandig zijn niet te roken, geen wijn of sterke drank te drinken en uitsluitend tarwe- of roggebrood te eten. Maar als dat een stuk van de godsdienst gaat worden en men Gods kinderen onder het juk wil jagen van: geloven in de Here Jezus Christus en niet roken, geen wijn drinken, alleen roggebrood eten, dan wordt het tijd om eens een verse pijp te stoppen.

Het is merkwaardig dat de mensen toch zo graag Wetswerken doen. Onlangs vertelde een van de zendelingen van Kampen dat de pas bekeerde Bantoes zitten te wachten op regeltjes: Mogen we nu nog wel kafferbier drinken? En zo maar verder. Hij is zo wijs ze die regeltjes niet te geven.

Ook geen quasi christelijk sabbattisme

Maar er is ook een „christelijk” sabbattisme dat wel niet de zaterdag, maar de zondag houdt, doch die zondag wil vieren alsof de zondag een dag van de Wet is en niet van de christelijke vrijheid. Zondag-sabbattisme. Dat stamt niet uit de grote reformatie van de zestiende eeuw. Dat hebben noch Luther, noch Calvijn, noch de Gereformeerden op hun geweten, maar daar hebben de engelse Puriteinen ons mee opgeknapt. Die stonden aan het eind van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw 'n sabbattistische zondagsviering voor. We kunnen dat in dit verband niet allemaal ophalen, maar van die engelse Puriteinen drong ook in ons vaderland zo'n sabbattistische zondagsopvatting door. Vooral in die streken waar de contacten met Engeland het sterkst waren door de handel en scheepvaart: Holland en vooral Zeeland.

Dat puritanisme heeft een diepgaande invloed geoefend op onze gereformeerde zondagsviering. Er kwam een pijnlijk nauwgezette waarneming van de rustdag, een ijveren voor een zelfs binnenkamerse zondagsrust, alsof dat nu voor de nieuw-testamentische gemeente je van hét was. Er waren gezinnen waar uit pure bijgelovigheid op zondag geen bedden werden opgemaakt, geen eten werd gekookt, geen afwas werd gedaan, nooit eens een eindje werd gewandeld. En in later tijd werd zelfs het gebruik van de fiets of de auto om nota bene naar de kerk te gaan contrabande. Dat laatste is nu wel voorbij, maar niet zozeer omdat de overtuiging veranderd is dan wel omdat de omstandigheden er toe drongen.

Maar het is overal hetzelfde: dat zondag-sabbattisme hangt altijd samen met een leven uit de Wet. Geloven in Christus. Jawel. Met nog op de één of ander manier iets van onszelf, ijver tot God, maar zonder verstand (d.w.z. zonder te verstaan wat de goede en welbehagelijke wil van God is) er bij.

De oude kerk

De oude christelijke kerk heeft nooit een wekelijkse rustdag gekend. Toen de apostelen het evangelie predikten hebben ze de heidenen nooit geleerd als joden te leven. Ook niet op het stuk van de sabbat. Integendeel. Ze hebben zich met hand en tand tegen elk judaïsme verzet. Ze hebben die joods gevoelende christenleraars fel tegengestaan. Bijna in al de apostolische brieven, maar vooral aan die aan de Galaten proeft men die felheid. Als het hierover ging kon Paulus bepaald boos worden. Toen Petrus in Antiochië uit vrees voor die jудаïsten weer apart en niet met de heidenchristenen samen ging eten, kosjer, heeft Paulus hem in aller tegenwoordigheid voor dat gehuichel bestraft. En Paulus heeft die jудаïsten nooit als „anders-denken” in hun waarde gelaten. Want hij begreep maar al te goed dat het hier niet om bijkomstige dingen maar om de fundamenten ging. Daar zat de duivel met zijn handlangers achter. En daarom wist de apostel ook dat de strijd niet tegen die mensen, niet tegen vlees en bloed ging. „Wij hebben niet te worstelen tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in hemelse gewesten”. Efeze 6 : 12. Achter die jудаïsten, die de mensen ook weer onder het Horeb-verbond met z'n sabbat wilden brengen zat de duivel. Die trachtte de mensen in z'n strik te vangen: Geloof in Christus en wordt jood, houd sabbat.

Ook hebben de apostelen nooit de eerste dag der week gepredikt. Zij hebben nimmer aan christenen, die slaven hielden gezegd: Ge moet aan uw slaven elke week een vrije dag geven en wel de eerste dag der week. En ze hebben nimmer tot de christenslaven gezegd: Ge moet van uw heren een vrije zondag eisen

INHOUD:

Het zwakke Gods	J. K.
En nu de daad	C. V.
Vraagje van kerkrecht	H. D. v. W.
De Sabbat (slot)	G. V.
Mensen op zondag (slot)	J. W.
Vakantie in het zuiden	P. A. H.
Boekbespreking	E. L. V.
Persschouw	
Kerknieuws	

als ze u die niet geven moet ge gaan staken op grond van het vierde gebod, ge moet God meer gehoorzaam zijn dan de mensen.

De eerste christenen hebben nooit een wekelijkse rustdag gekend. En dat heeft zo geduurd tot aan keizer Constatijn de Grote.

De samenkomsten

Wel hebben de oude christenen hun gemeentelijke samenkomsten gehad. Dat begon al in Jeruzalem. Hand. 2 : 45. Daarvan lezen we ook later. Bijvoorbeeld in 1 Corinthiërs 11, en Hebreërs 10 : 25. Dat moest natuurlijk afgesproken worden: Wanneer en waar komen we samen? En dan werd natuurlijk een dag en een uur afgesproken waarop zo veel mogelijk broeders en zusters konden komen. En het blijkt dat men al vrij spoedig daarvoor bij voorkeur op een bepaalde dag samen kwam. In dat mooie boek van professor A. Sizoo „De antieke wereld en het nieuwe testament” heeft de schrijver een brief van een zekere Plinius afgedrukt. Deze man was in het jaar 111 na Christus stadhouders van de klein-aziatische provincie Bithynië, ons bekend uit Hand. 16 : 7 en 1 Petrus 1 : 1, waarin deze aan zijn heer, de keizer Trajanus rapport uitbrengt over de christenen. Trajanus regeerde van 98-117 na Christus. En Plinius verhaalt dat de christenen op een bepaalde dag voor zonsopgang samenkwamen om „onderling een gebed uit te spreken tot Christus alsof Hij God was” . . . en dat zij dan gewoon waren geweest om uiteen te gaan en weer samen te komen om spijs te nemen. a.w. blz. 187.

Op een bepaalde dag.

Al verhaalt Plinius dat niet, we zullen ons wel niet vergissen als dat de „kyriakè hēmera” de Kyriosdag is geweest, de eerste dag der week. En uit dat bericht van Plinius blijkt dat de christenen op die bepaalde, niet nader genoemde dag niet één, maar twee samenkomsten hebben gehad, des morgens voor zonsopgang, voordat het werk begon, voor de dienst des woords en der gebeden en (des avonds na het werk) een tweede dienst om „spijs te nemen”. Dat zal wel slaan op het avondmaal.

Dat betekent dus dat ongeveer 80 jaar na 's Heren hemelvaart de dag des Heren de kerkdag der eerste christen er was. Maar dan zo dat men samenkwam voor het begin en na afloop van het gewone dagwerk.

De les begrepen

Daaruit blijkt in elk geval dat de christelijke gemeente één zaak heel goed begrepen had. Er moeten heilige samenkomsten zijn. Net als in Israël. Israël had die op de sabbat. Zie Leviticus 23 : 3. Dan had Israël zijn „heilige samenkomst”. En waarom zou Israël daarvoor een bepaalde dag hebben en de gemeente van Christus niet?

Nu had de Here noch zelf, noch door de dienst der apostelen daarvoor een dag aangezezen.

De keuze van die dag liet de Here aan de gemeente over. Als ze maar samenkwam. Maar het bleek dat de gelovigen wel terdege tot zulk een zelfstandige keuze in staat waren. Zij hebben enige wenken van de Here Jezus Christus heel goed begrepen.

Op de eerste dag der week stond de Here Jezus op uit de doden. Op diezelfde dag verscheen Hij aan de vrouwen, aan Maria Magdalena, aan de Emmausdiscipelen, aan de elve zonder Thomas. Acht dagen later toen Thomas er bij was. Paulus vond dat nu echt een dag voor de christelijke broederschap: op die

dag moesten de Corinthiërs wat op zij leggen voor de armen in Jeruzalem. 1 Cor. 16 : 2. En op de Kyriosdag verscheen de Here Jezus aan Johannes op Patmos voor zijn werk. Openb. 1 : 10.

Zo viel de keuze op de eerste dag der week.

En daar komt het vandaan dat wij de eerste dag der week als dag voor de samenkomsten der gemeente hebben. Als kerkdag.

Kostelijk.

Als we maar goed bedenken dat de keuze van die dag niet berust op enig gebod van God, maar door de kerk werd gedaan in volkomen vrijheid. Het zou geen zonde zijn geweest als de kerk een andere dag had gekozen.

De zondag als rustdag

Hadden de oude christenen de zondag als kerkdag, ze kenden de zondag niet als rustdag, hij was kerkdag en werkdag. Voor dag en dauw kwamen ze samen en 's avonds na afloop van het werk. Nu was dat niet zo bezwaarlijk als het ons toeschijnt, want in die oude wereld kende men slechts gebrekkig kunstlicht en kon men niet zo als bij ons van de nacht een dag maken. Men stond op bij het hanengekraai en ging met de kippen op stok. Sizoo vertelt in het aangehaalde werk dat de kinderen 's morgens in donker met een lantaarntje naar school gingen. Begrijpelijk: in die zuidelijke landen is het 's morgens nog heerlijk koel. Een prachtige tijd voor de school en het werk waarvoor het midden op de dag veel te warm is. En zo is het zo vreemd niet dat de gemeente zo vroeg bijeenkwam. En dan weer 's avonds. Maar bezwaarlijk was het wel. De christenen moeten toch wel met jaloersheid gedacht hebben aan de kerk van het oude verbond. Die had elke week een hele vrije dag. En waarom zou de God en Vader van onze Here Jezus Christus aan zijn christenen niet gunnen wat Hij aan de Israëlieten wel gegeven had? Zo moet het verlangen naar een wekelijkse rustdag wel opgekomen zijn. Maar daar was voorlopig geen kijk op. Zolang de heren en de overheden nog heidens waren zou het wel blijven zo het was. En zolang de christenen in de minderheid waren en verdrukt en vervolgd behoevde men helemaal niet aan zo iets te denken.

Totdat het getij kenterde.

Dat was toen er een christenkeizer kwam.

Constatijn de Grote.

Over de aard en de diepte van de bekering van deze keizer zullen we het nu niet hebben. Maar in 313 na Christus vaardigde hij het Edict van Milaan uit waarin de Kyriosdag der christenen als een openbare rustdag werd erkend. Nu kreeg ieder christen niet alleen elke week een dag vrij, maar nu lag het helemaal voor de hand deze dag als kerkdag te houden.

Andere keizers, zoals in de germaanse en romaanse landen Karel de Grote, zijn daarin deze eerste christenkeizer gevolgd. En vandaag leven we nog onder overheden die de zondag als een openbare rustdag erkennen.

Zo rust onze zondag niet op de Sinaïtische Wet. Maar op de vrije keuze der christelijke gemeente. En hij wordt bovendien als algemene rustdag beschermd door de overheid.

Wat een zégen!

Een heerlijk vóórrecht.

Dankbaarheid

We mogen voor die zondag wel dankbaar zijn. Niet bijgelovig. Alsof die dag ook maar een graadje heiliger zou zijn dan de andere dagen. Geen kwestie van! Maar het is een zegen dat we elke week één dag vakantie hebben. Daar weten ze bijvoorbeeld in China niets van. Daar werken de mensen maar door. Nooit rust. En dat is onmenselijk. Ver beneden de stand van Gods kinderen. Die kregen in de wet van Sinaï elke week een dag vrij. Zelfs de slaven en de vreemdelingen deelden daarin. Het was in Israël beter dan in Egypte. Daar waren de Israëlieten dag in dag uit afgebeeld. Maar dat mochten de Israëlieten met hun slaven niet doen. Deut. 5 : 15. En vandaag hebben wij zonder de Wet van Mozes ook elke week een vrije dag. De mannen en vrouwen niet naar het werk en de kinderen niet naar school. En zouden we nu zo dwaas zijn om ons

toch weer te gaan afbeulen?

Bovendien: het is nu zo mooi voor de kerk. Wat zou het moeilijk zijn om uit te maken wanneer we kerk zouden houden als er geen zondag was. Veel moeilijker dan voor de eerste christenen. Die hadden tenminste nog een natuurlijke beperking van de werktijden: van licht tot donker. Met een grote middagschift gedurende het heetst van de dag. Nachtarbeid was er niet bij. Dat is bij ons anders. Dank zij het kunstlicht kan bij ons het werk 24 uur doorgaan. En het gaat door. In de fabrieken. In de mijnen. Met het z.g.n. ploegenstelsel. Als het nu ook doorging zo op zondag dan kwam de gemeente in moeilijkheden. Velen zouden op zondag niet kunnen. Maar nu kunnen wij nagenoeg allemaal. En als we daarvoor dankbaar zijn dan grijpen we de gelegenheid aan: zondag is kerkdag!

Niet bijgelovig.

En niet als onder het juk der Wet.

Maar als Gods vrije en blijde kinderen!

En dan twee keer.

Dat deden de oude christenen ook.

Dat deden de Joden onder de Wet: het morgen- en het avondoffer, het morgen- en het avondgebed.

En wat zij deden onder de Wet, dat doen wij zonder de Wet.

Al heeft de Wet van Mozes ons daarbij nog veel te leren.

Het gebod om te rusten

Het gebod om op de zaterdag te rusten had voor Israël diepe betekenis. In de allereerste plaats om die rust zelf. Maar daar moeten we wat dieper op ingaan.

Israël moest rusten van zijn arbeid en daarmee van zijn broodwinning. Niet alsof de arbeid op zichzelf zonde zou zijn. Integendeel: de arbeid was er vóór de zonde en niet óm de zonde. Maar sedert de afval van God is er zonde in de arbeidende mens en rust er op de arbeid een vloek.

Er is zonde in de arbeider.

En daarom is er in ons de boze neiging om in ons werk op te gaan en er zo in onder te gaan. Te denken dat niet de zegen des HEEREN maar onze zorg en arbeid ons rijk maakt. Daarom zegt de HEERE: Laat nu ook dat werk eens rusten. En heb geloof dat Ik uw arbeid van zes dagen zo kan en wil zegenen dat ge er zeven dagen van leven zult. Dat had de HEERE trouwens al vóór de wettelijke inzetting van de sabbat aan Israël geleerd in de mannaverordening. Exodus 16. Op de zesde dag schonk de HEERE zo veel dat er ook voor de zevende dag genoeg was.

Hier legt het sabbatsgebod de bijl aan de wortel van alle materialisme, dat niet anders kent dan werkdrift en geldzucht. Dat heeft de HEERE er bij Israël hardhandig willen uitslaan: wie op de sabbat voor zijn broodje werkte moest worden gedood. We moeten werken. Met lust en ijver. Aan luiards en leeglopers heeft de HEERE een gruwel. Lees er het Spreukenboek maar eens op na. Maar we moeten ook eens vrije tijd durven nemen. Net als onze hemelse Vader. Die heeft zes dagen gewerkt. En op de zevende dag heeft hij gerust. En van zijn werk genoten.

En daarom striemde Amos die Israëlieten, die wel sabbat vierden, maar met tegenzin: eigenlijk zonde, zo'n hele dag de winkel dicht. Geen mazzel. En dan liepen ze naar de hemel te turen om te zien of de winkel weer open kon: „Wanneer is de nieuwe maan voorbij en de sabbat, dat we graan te koop kunnen bieden? Met verkleining van de efa — inplaats van een geschudde en overlopende maat gaven ze ónder de maat! — „met vergroting van de sikkel! — als ze 't geld wogen, gebruikten ze 'n te zwaar gewicht en lieten dus teveel betalen — „met bedriegelijk gebruik van de weegschaal? — het bekende trucje om de schaal waarop het geld werd gewogen te laten dóórslaan. Amos 5 : 8.

En door het sabbatsgebod leerde de HEERE Israël te rusten van het vertrouwen op de arbeid en de zonde in de arbeid. Ze speelt bij Gods beste kinderen mee. Ook hun beste werken zijn onvolkomen en met zonde bevlekt.

* * *

Maar niet alleen is er zonde in ons, er rust ook een vloek op het werk zelf. De aarde is

vervloekt om onzentwil. Doornen en distelen brengt zij voort. De Schrift weet van de smart onzer handen". Gen. 5 : 26. Je wordt er soms zo moe van. Om te verlangen naar de gouden tijd waarin de vloek is weggedaan. De nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Dan zullen we wel werken, maar de smart-onzer-handen zal er niet meer zijn. En de HEERE gaf aan Israël de kostelijke rustdag om hen te leren verlangen naar die Grote Sabbat waarin we werken zullen, maar als van de vloek verlost.

En om nu te rusten van de zonde moest Israël ook zijn slaven laten rusten en ze niet zeven dagen uitbuiten en mochten de slaven onder Israëls God weten dat er ook voor hen rust zou aanbreken. Zelfs de dieren, die in het arbeidstempo van de mens waren opgenomen deelden in die zegen. Ze werden ook in Israël niet afgebeeld: „Zes dagen zult gij uw werk doen, maar op de zevende dag zult gij rusten, opdat uw rund en uw ezel uitrusten en de zoon van uw slavin en de vreemdeling adem scheppen!" Exodus 23 : 12.

Zo behoevde de HEERE door het sabbatsgebod:

- a. de Israëliet zelf voor materialisme;
  - b. gaf Hij hem en zijn slaven rust van de zonde en de vloek;
  - c. leerde Hij de Israëliet zelfs het leven te kennen van zijn beesten.
- Hoe kostelijk!

De betekenis van het vierde gebod voor ons

Wij zijn niet meer onder 't Horeb-verbond. Wij worden niet meer door de Wet, de pae-dagogos, de tuchtmeester hardhandig bij de kraag gepakt. Dat is voorbij. Gal. 3 : 24, 25. Wij hebben geen zaterdag meer als rustdag waarop we als we werken met de dood worden bedreigd.

Wat betekent dan voor ons het vierde gebod?

Alles.

Het eigenlijke bleef.

Het is als met een pakket, dat uitgepakt is. De verpakking viel weg. Het geschenk bleef. De schat. Het evangelie dat in de Wet van Sinaï verborgen was.

Alles.

Zoals van Israëls paasfeest alles bleef.

Wij hebben geen paasweek meer, geen paas-sabbat, geen paaslam, niets van dat alles.

Wij hebben meer.

Namelijk alles wat door dat paaslam en dat paasmaal werd afgebeeld: Christus. „Want ook ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus". Nu zijn we toch niet zo dwaas om nog een paasweek, een paasdag te houden, een paaslam te slachten, als de joden een paasmaal te vieren. Maar wij houden alle dagen feest omdat we met Christus aan de zonde gestorven zijn: „Laten wij derhalve feest vieren, niet met oud zuurdeeg, noch met zuurdeeg van slechtheid en boosheid, maar met het ongezuurde brood van reinheid en waarheid!" 1 Cor. 5 : 8.

Zo staat het met de sabbat.

Die heeft z'n dienst gedaan.

Hij is net als het paasfeest vervuld door en in Christus.

Hij had drie elementen:

1. Rust van het dagelijks werk onder bedreiging met de dood, om Israël te leren te rusten van de zonde (vertrouwen op de arbeid, materialisme) en van de vloek op de arbeid.

2. Het beoefenen van sociale gerechtigheid aan de slaven en slavinnen, zelfs aan de beesten.

3. Hij was de dag van de heilige samenkomsten.

Nu is de wijze waarop dit Israël werd bijgebracht in de Sinaïwet vervallen. Maar de eigenlijke zin van de sabbat bleef. Niet onder de Wet, maar zonder de Wet.

1. De rust van de zonde en de vloek is door Christus' dood en opstanding aangebracht. Met Christus gestorven en opgestaan mogen we al de dagen van ons leven van onze boze werken rusten en zo de Grote Sabbat in dit leven aanvangen.

2. Sociale gerechtigheid beoefenen door onszelf en de naaste zijn rust te gunnen en onszelf en de naaste niet af te beulen. Ook door het leven van onze beesten te kennen.

3. Toe te zien dat er de heilige samenkomsten van Gods volk zijn. Daaraan van harte deel nemen. Ze houden eerlijk en met orde. Daarvoor is de dag van 's Heren opstanding, de eerste dag der week, de Kyriosdag, de dag (van) des Heren (opstanding) door de Here en de apostelen zijdelings aangewezen, door de oude christenen in vrijheid gekozen en door de christelijke overheden beschermd, de meest aangewezen.

Niet ónder de Wet.

Maar zónder de Wet.

In christelijke vrijheid.

Het sabbatsteken

Israels sabbat was een teken: „mijn sabbatten moet gij onderhouden, want dat is een teken tussen Mij en u, van geslacht tot geslacht, zo dat gij weet dat Ik de HEERE ben, die u heilig”. Ex. 31 : 13. De sabbat was een teken van de HEERE dat Hij Israël heiligde tot zijn

volk. Maar wij zijn geheiligd door de dood en de opstanding van Christus.

Horeb is voorbij.

En heel de Wet, inclusief de tien woorden van het Horebverbond, moet nieuwtestamenteel gelezen worden. (We hopen dat binnenkort aan te tonen voor het zevende gebod). Dan blijkt ze, als in de brief aan de Hebreërs, rijk aan lering omtrent Christus. Die het einde, let wel, het éinde der Wet is. Het e-i-n-d-e.

Consequenties

Deze schriftuurlijke zondagsopvatting heeft vele consequenties voor ons eigen leven (onze zondagsviering vrij van de Sinaiwet), de wetgeving en de politiek, de sociale wetgeving, de zondagswetgeving.

Daarover later.

Indien de HEERE wil.

G. Visee

Mensen op zondag

(slot)

De cijfers wijzen dus uit, dat het aantal mensen dat de zondag als rustdag in de dienst des Heren viert snel afneemt, dat daartegenover even snel groeit het aantal dergenen voor wie de zondag in de eerste plaats een dag van recreatie, van verstrooiing is.

Wij willen nu nog enkele cijfers geven van de omvang die het trekken op zondag heeft aangenomen.

Wij wijzen er op, dat de cijfers die nu volgen het resultaat zijn van uitgebreide steekproeven in vier gemeenten, op 4 zondagen in juni/juli 1956. De weersomstandigheden waren toen niet bijzonder gunstig voor trek naar buiten. Als het de bewuste vier zondagen wél mooi en warm zomerweer was geweest, zouden dus de trekcijfers ongetwijfeld hoger komen te liggen. Verder moet er rekening mee worden gehouden, dat bij de enquête voor elke gemeente een „woongebied-grens” was gesteld. Alle personen die zich buiten deze grens begaven werden tot de „trekkers” gerekend. In verband met de grens van het woongebied, werd het Kralingse Bos gerekend te liggen binnen-, het Amsterdamse Bos buiten het stedelijk woongebied. Daar ligt dan de verklaring voor het aanmerkelijk verschil in de eindpercentages van Rotterdam en Amsterdam.

Trek naar buiten op zondag in procenten:

	1	2	3	4
Morgentrek	1.7	3.0	1.0	0.9
Middagtrek	12.3	23.1	5.6	10.2
Dagtrek	9.2	12.0	9.0	12.6
Weekeindtrek	4.1	5.6	4.7	6.0
Totaal aant. trekkers	27.3	43.7	20.3	29.7

De kolommetjes stellen respectievelijk voor: 1, Zaandam; 2, Hilversum; 3, Rotterdam; 4, Amsterdam.

Als wij er rekening mee houden, dat de bezoekers van het Kralingse Bos niet in de cijfers zijn opgenomen, dan zien wij dat Zaandam, Rotterdam en Amsterdam elkaar niet zoveel ontlopen. Voor deze drie gemeenten is de kilometerafstand van stad naar de recreatiegebieden ook vrijwel gelijk. Hilversum springt er ver bovenuit door haar ligging in het hart van een gebied rijk aan natuurschoon.

Het aantal personen die alleen des morgens buiten de plaats vertoeven is bijzonder klein en het aantal, dat de hele dag op stap is, ligt voor de grote steden hoger-, voor de middelgrote steden lager dan de middagtrek.

De eindconclusie is: op een normale zomerzondag bevindt zich ca. 30 procent van de stadsbevolking buiten het woongebied. Dat betekent iedere zondag een behoorlijke volksverhuizing.

Deze volksverhuizing op zondag betekent tevens extra zondagsarbeid voor het vervoers-, horeca-, en politiepersoneel.

Voor de trekkers die met eigen vervoergelegenheid gaan is veel politie op de been; voor

hen die gebruik maken van de openbare vervoermiddelen is het spoor-tram- en buspersoneel in de weer, voor beiden hebben de mensen van de horecabedrijven op zondag een extra drukke dag.

Hoewel het aantal personen dat van eigen vervoergelegenheid gebruik maakt toeneemt, wordt er toch vrij druk gebruik gemaakt van de openbare vervoersbedrijven.

Voor de vier gemeenten gezamenlijk ging: in middagtrek met openbare vervoermiddelen 17.4 procent der trekkers;

in dagtrek met openbare vervoermiddelen 24.9 procent trekkers;

in weekeindtrek met openbare vervoermiddelen 45.8 procent der trekkers.

De weekeindtrek zou hier buiten beschouwing kunnen worden gelaten, omdat die na de invoering van de vrije zaterdag voor de helft op vrijdagavond en zaterdag plaats vindt. De terugreis wordt echter voor een groot deel op zondagmiddag of avond ondernomen en dat betekent extra belasting voor de vervoerbedrijven.

Deze cijfers tonen duidelijk aan, dat terwijl van de honderdduizenden zondagstrekken enkele tienduizenden gedwongen worden zondagsarbeid te verrichten.

Er zijn in ons vaderland christenen die — zoals b.v. de meerderheid van de medewerkers aan het C.N.V. rapport inzake zondagsarbeid — openlijk spreken van de „recreatieve functie van de zondag”. Zij hebben kennelijk de praktijk van de secularisering van de zondag tot uitgangspunt van hun functietheorie gemaakt.

Als deze functietheorie ingang vindt of opgang maakt, dan zal het protestants-christelijk zondagsbesteding-patroon ongetwijfeld zo worden; dat men de zondagmorgen reserveert voor de godsdienstige-, de zondagmiddag voor de recreatieve functie. In Zaandam, Rotterdam en Amsterdam is de helft van de inwoners op zondagmorgen thuis. Ca. 60% van deze thuisblijvers bezoeken dan de kerk.

Voor de zondagmorgen zijn er sterke bestedingsverschillen tussen kerkelijke en onkerkelijken en tussen de kerkengroepen onderling. De Rooms en Gereformeerden gaan naar de kerk, de Nederlands Hervormden en onkerkelijken zitten thuis te zitten. Maar de verschillen die voor de zondagmorgen nog groot zijn, worden op zondagmiddag vrijwel uitgewist. Alleen van de Gereformeerden bezoekt iets meer dan 'n kwart de middagdienst. De overige driekwart blijft thuis, of is door middel van wandeling, korte trektocht of familiebezoek bezig de recreatieve functie van de zondag tot eigen profijt uit te buiten.

Van de overige kerkengroepen bezoeken niet meer dan twaalf van elke duizend leden de middagdienst..... die dan ook in de meeste gevallen maar zijn afgeschaff.

Er zijn maar heel weinig „mensen op zondag” in de kerk, dat is beeld van onze tijd en de enquête van de Rijksdienst voor het nationale plan laat ons dat maar al te duidelijk zien.

Vanzelfsprekend is het thema: Kerk en re-

creatie, maar een deel van het rapport. Ten aanzien van de zondagsbesteding heeft het rapport verschillende nieuwe dingen aan het licht gebracht. Ondanks de massale uittocht, op de zomerzondag, ondanks het toenemend aantal auto's, motor- en bromfietsen, bevindt zich van de stedelijke bevolking ca. 90% binnen een straal van 30 km. rond de stad.

Dat is een typisch Nederlands verschijnsel. De auto, motor- en bromfiets wordt niet gebruikt om op zondag lange tochten te maken en kilometers te verslinden, maar om op vlugge, confortabele wijze naar het recreatiegebied te komen. De fiets blijft als vervoermiddel nog steeds een grote plaats innemen. Van het grote aantal zondagtrekkers, dat binnen een straal van 10 k.m. van de stad blijft maakt ca. 75% gebruik van de fiets, de andere vervoermiddelen beginnen pas buiten die 10 k.m. straal een rol te spelen.

Over het gebruik van het jongste vervoermiddel, de bromfiets, geeft het rapport aardige bijzonderheden. De eerste indruk, dat de bromfiets hoofdzakelijk gebruikt wordt door de mannelijke jeugd inclusief de nozems, blijkt er naast te zijn.

Het percentage bromfietsgebruikers ligt op de leeftijd tot 24 jaar voor de mannen op 14.7% voor de vrouwen op 6.1%. Voor de leeftijd van 40 jaar en ouder bedragen de percentages voor mannen en vrouwen resp. 44.3% en 17.8%. De bromfiets is dus in feite allereerst het vervoermiddel geworden voor de mensen van middelbare leeftijd en daarboven. De Nederlandse bromfietsfabrikanten hebben dit reeds lang door. De typische nozembrommers komen uit het buitenland, de Nederlandse fabrikant levert degelijke, betrouwbare en matig snelle brommers. Overigens is de bromfiets het vervoermiddel van de gewone man, beter gezegd, de arbeider. Van de arbeider-trekkers maken bijna 18% gebruik van de bromfiets, van de overige groepen bedraagt dit percentage 4 tot 5%. De kwantitatieve belangrijke groep van lagere employé's, die qua inkomen vrijwel gelijk, soms beneden de geschoolde arbeider staan, tonen voor de bromfiets weinig belangstelling. En zo is de bromfiets bezig een „statussymbool” te worden. Lange tijd is de auto zo'n symbool geweest voor de meer goeie standen. De lagere employé's hebben meer belangstelling voor auto dan voor brommer. Hier openbaart zich dezelfde tendenz, die ook op andere terreinen waar te nemen is. De sociale middengroep van lagere employé's is bezig naar een eigen sociale status te zoeken. De auto is daar een symbool van. Voor het bezit daarvan wil hij zich grote offers getroosten.

Tenslotte: Mensen op Zondag is een ontdekkend geschrift, omdat het met zakelijke cijfers laat zien hoe ver de secularisatie in ons volksleven is doorgedrongen. Als Nederland ooit een „christelijk land” is geweest, nu zeker niet meer.

Het kerkbezoek blijkt bij elke nieuwe telling verder teruggelopen te zijn. Het IKOR moge met veel tam-tam reclame maken voor de vorderingen van de eucumene. De Gereformeerden, synodaal of vrijgemaakt, christelijk gereformeerd of gereformeerde bonder, kunnen zich in slaap laten wiegen door de relatief gunstige cijfers, op de zondagmiddag komt — althans in de steden — 2/3 niet ter kerk.

De meerderheid van de Gereformeerden vindt één kerkdienst op zondag genoeg en besteedt de rest voor eigen genoegen.

In ons blad is reeds meerdere malen over zondag en zondagsheiliging geschreven. De nu gegeven cijfers kunnen een nuttige aanvulling zijn op de principiële beschouwingen van toen.

En... een aansporing tot hernieuwde bezinning en geactiveerde waakzaamheid.

Jac. Wijnands

Men kan een kleine houten

beker met evenveel liefde

vullen als een zilveren kelk.

Vakantie in het zuiden

Na de oorlog is er in ons land een ware reiswoede ontstaan. Uit de jaren dertig herinner ik mij nog levendig die radiolezingen waarbij de een of andere leraar vertelde van een bezoek aan de Rivièra. Dat was me wat, hoe ver was die man wel niet geweest! Daarover mocht best het burgerpubliek via de aether worden ingelicht. Maar dit publiek, dat vroeger nauwelijks vakantie nam of hoogstens enige dagen besteedde aan familiebezoek, maakt nu al maanden van te voren plannen wat zoal in de zomervacantie te zullen doen. Wie werk heeft dat hem dagelijks in contact brengt met mensen zoekt het liefst een streek op waar hij in verre omtrek geen menselijk wezen kan bespeuren; wie eenzaamlijk werk heeft zoekt daarentegen vaak de drukte en het gedruis op. Het lijkt wel alsof deze reiswoede toeneemt naar mate ons land dichter bevolkt raakt: men wil per se iets anders zien en meemaken. Maar dat reizen een kunst is en dat het verblijf in den vreemde eveneens een kunst is en ons in verschillende opzichten uitdaagt, dat schijnen slechts weinigen te beseffen. Men kan naar Tirol gaan en bij terugkomst niets anders weten te vertellen dan dat de mensen daar net zulke geraniums hebben als Tante Fie. Men kan er echter ook op een zaterdagmiddag op uittrekken en misschien niet meer dan een paar uurtjes fietsen en toch met een schat van verworven levenservaring terugkeren. De een maakt alleen iets mee, de ander beleeft iets. Vandaar de vaste vacantiegroet op een mij niet onbekend kantoor: „Veel beleven en weinig meemaken”.

Vanmorgen stond buurvrouw De Vries in de drogisterij te snoeven over haar „bungellautje” in het Berner Oberland. Daarmee moest ze buurvrouw De Jong jaloers maken want die trok met haar kroost maar naar het laagland van de Betuwe. Zij kreeg echter meteen haar trekken thuis van mevrouw De Boer, want die heeft een „sjallet” (ja, dat zee ze) gehuurd in Monaco, niet in het minst om een glimp van Krees Kelly op te vangen. Laten we het mevrouw De Boer gunnen zich te spiegelen in de blauwe wateren van de Middellandse zee, vooral omdat ze misschien hunkert zo niet naar een paleiselijke dan op zijn minst naar een paradijselijke omgeving. Tja, dat aards gerichte paradijsverlangen, hier en nu.

Enfin, daar wij thans toch met onze gedachten zijn beland in het zonnige zuiden, laten we dan meteen eens naar twee gedichten kijken en zien hoe twee Nederlanders, bedreven in de woordkunst en in de reiskunst, hebben gereageerd op de wereld van de Méditerranée. Hiernaast vindt u beide gedichten, welke reeds vóór de laatste oorlog ontstonden, resp. uit de pen van Jan Greshoff en de ganzeveder van J. W. F. Werumeus Buning. Beiden zijn de halve wereld rond geweest, doch zij schijnen vooral aan de Rivièra op een bijzondere wijze te hebben genoten. Op het eerste gezicht is dit vooral bij Buning het geval. In een thans wat ouderwets aandoende taal en in allesbehalve originele beeldspraak beschrijft hij ons een avondval in het gebied van de Middellandse zee.

In het eerste kwatrijn is eigenlijk alleen de vierde regel verrassend: in de lucht verschijnen zwaluwen... en de maan. Ineens staat deze in volle glorie voor ons. De vrede welke het prille maanlicht verschaft wordt echter verstoord door een opkomend onweer, dat al weer in een wat oudbakken beeldspraak wordt weergegeven: van wolken die er als kastelen uitzien hebben wij al vaker gehoord. Tot nu toe was alles natuurbeschrijving, éven komt er nu een menselijk element om de hoek kijken:

...Op de balkons haalt men de bloemen

binnen...

Dit is wel bij uitstek een „burgerlijke” regel en de romantische dichter haast zich naar de natuur terug te gaan en hij blijft daar verder bij. Als het onweer is uitgewoed, dan pas daalt de nachtvrede, door de maan reeds aangekondigd. Kennelijk raakt Buning diep onder de indruk van deze vrede stemming, het is alsof hij de aardse vrede ondergaat als een voorsmaak van de hemelse rust, of juist, van het genieten op de nieuwe aarde.

Buning is wel vaker beziel geweest van zulke „voorportaal”-gevoelens, waarmee wij echter wat voorzichtig dienen te zijn. In de eerste plaats omdat we ons van de zaligheid slechts een gebrekkige voorstelling kunnen maken, in de tweede plaats omdat het verblijf op de nieuwe aarde niet is los te denken van het gemeenschapsleven aldaar. Buning daarentegen staat (of zit, waarschijnlijk) heerlijk alléén in dit aardse paradijsje, hij is lekker van de mensen af.

Heel anders doet Jan Greshoff, wiens gedicht vooral over mensen handelt en die niet rept van paradijs of gelukzaligheid of iets dergelijks. Zijn gedicht speelt in Sestri Levante (aan de Italiaanse Rivièra) dat indertijd nogal door Nederlandse auteurs bezocht werd; zij waren dan meestal de gast van de romancier Arthur van Schendel die er vele jaren woonde en er zijn door en door Hollandse romans (De Waterman, De grauwe vogels, Een Hollands drama) met een „in het net” schreef, aan het strand in de brandende zuidelijke zon.

In tegenstelling tot de romantische en dweperige Buning slaat Greshoff een volstrekt zakelijke toon aan, met een duidelijke ondertoon van spot met de medemens. Het gaat over vissers die smerige tabak roken en die door het weergalozе uitzicht niet worden ontroerd of tot verheven gedachten opgetild. Welnee, hun is dit panorama maar al te vertrouwd, zij vinden het niet mooi meer.

Het is ook werkelijk opvallend hoe zelden mensen wier omgeving rijk is aan natuurschoon daar oog voor hebben. Wij kunnen dat ook in ons lieve vaderland constateren bij de boeren op de Veluwe of bij de tuinders van Oostvoorne... Deze vissers, van dat mooie plaatsje zijn geen haar beter: zij „ontwiden” het landschap door

maar wat te kletsen over al of niet aanwezige kwaliteiten van hun wederhelften op het gebied van het koken van het dagelijkse potje.

Greshoff constateert het met een zekere grimmige humor, alsof hij een lange neus maakt tegen hen, die overal romantiek willen vinden. In het tweede kwatrijn wil hij deze mensen echter niet al te zeer teleurstellen:

...Tot onze vreugd en stichting zien wij twee verliefde paartjes voor het dorpscafé.

Ja, ja, hij of zij die naar een idylle snakt komt ook aan zijn of haar trekken, maar pas op, Greshoff zorgt ervoor dat deze idylle pas optreedt na die passage over de huismoeders en haarlieder kookkunst. De vrijende meisjes zullen wellicht later ook naar deze kwaliteit worden beoordeeld. Greshoff stelt het niet zo uitdrukkelijk als ik thans, maar let eens op: de rest van het gedicht is alleen maar prozaïsch, er komt geen vleugje romantiek meer aan te pas.

De dichter gaat gewoon voort met een nuchtere opsomming van wat er zoal in het dorp te zien is: een kerk, een regeringsgebouw, een hotel, een plein en warempel ook nog een fontein, waarop natuurlijk de plaatselijke burgerij wát trots is.

In de laatste regels formuleert Greshoff, afkomstig uit een boerengeslacht dat een zware orthodoxie was toegedaan, zijn eigen levensbeschouwing:

... Alles is zonder nut, tijdelijk en klein...

Hij laat van de zin des levens wel heel weinig heel, vooral als hij nog verder gaat en beweert, dat het nutteloze, het tijdelijke en het kleine eigenlijk de hele wereld en het ganse levenspatroon uitmaken. Ondanks deze voorkeur voor het kleine gooit hij er zelfs een groot woord tegen aan: „semi-permanent”.

Kijk eens, zegt Greshoff, de wereld lijkt permanent, maar is dat slechts in schijn.

Wij zouden hem daarin kunnen bijvallen, ware het niet dat hij het daarbij laat.

De Bijbel leert ons ook dat alles „aan de vergankelijkheid” is onderworpen.

Maar ook dat ons doen en laten niet ijdel is wanneer we God kennen en liefhebben. Door die diepste ervaring zullen wij pas echt de dingen diep kunnen beleven. Aan de Rivièra of in het tuintje van Tante Fie; dat doet er dan echt niet veel meer toe.

Rotterdam.

P. A. Hekstra.

DE AVOND.

Tegen den avond zet de zeewind aan,
Mildere koelte dringt de huizen

binnen
En in de zilverblauwe lucht beginnen
Zwaluwen te verschijnen en de maan.

Later komt onweer aan de kim te
staan:

Kastelen wolken, hagelwit van tinnen;
Op de balkons haalt men de bloemen

binnen,
Glinsterende regen gaat de straten
slaan.

Daarna daalt dan de vrede van de
nacht,

Rijk en gezegend, stil als nacht op zee,
De helderheid der sterren,

onverwacht
Breekt door het groen gebladert' der
platanen.

Haast zou men zich reeds in den
hemel wanen

En toch is dit nog slechts de aardse
vrêe.

J. W. F. Werumeus Buning.

SESTRI LEVANTE.

De vissers die hun macedonia roken
op 't lage muurtje langs de palmallée
turen gedachteloos uit naar de zee
en praten over hoe hun vrouwen
koken.

Aan dit intiem tafereel heeft niets
ontbroken:

Tot onze vreugd en stichting zien wij
twee

verliefde paartjes voor het dorpscafé
in droom en schaduw zalig
weggedoken.

De kerk, de prefectuur en een hotel
staan strak en onwaarschijnlijk rond

een plein,
dat, trots der burgers, prijkt met een
fontein...

Alles is zonder nut, tijdelijk en klein
en dus precies gelijk het hoort te zijn
in 's werelds semi-permanent bestel.

Jan Greshoff.

BOEKBESPREKING

Joh. Hidding, **Het versterkte huis**.
J. H. Kok, Kampen.

Aan de reeks romans, die Johan Hidding geschreven heeft, is een nieuwe toegevoegd. Het is een boek over het wel en het wee van een kleuteronderwijzeres van het moment dat ze een baby in de armen gestopt krijgt van een ontwaarde moeder tot het moment waarop ze eindelijk het huwelijksgeeluk zal mogen smaken.

Het alledaagse kan in een roman op een vlak gezet worden, waarop dit gewone ons buitengewoon boeit. Dit kan echter alleen indien de romancier zelf getroffen is door het buitengewone. Het is voor mij de vraag of Johan Hidding door zijn eigen gegeven geboeid is geweest. Kennelijk heeft de gehele geschiedenis hem niet helder voor de geest gestaan. De gesprekken die in dit boek veelvuldig voorkomen, zijn vaak brokkelig en vervelend. Niet boeiend vervelend, maar gewoon vervelend. Er is maar één gesprek dat uit de verf komt nl. dat op bladzijde 104, waar de lezer de spanning van een moeizaam gesprek tussen moeder en dochter voelt weergegeven. Even daarna komt de lezer ook de verklaring van de titel tegen.

„Het is versterkt”, zegt hij (= de grootvader van de hoofdpersoon), terwijl hij naar de gracht, de toren en de zware muren wijst. „Zo is ook iemand die gelooft... Die wordt door God versterkt. Hij maakt je weerbaar tegen de verbittering en tegen moedeloosheid...”

Het is jammer dat Hidding zo'n onverzorgd boek heeft laten uitgeven. Het komt enige malen voor, dat de lezer niet weet wie er aan het woord is, of over wie het gaat, omdat de schrijver van de os op de ezel is gesprongen. Na lezing van dit boek zal wel niemand het verlangen hebben om het nog eens te lezen.

Z.

A. L. Vreeken.

PERSSCHOUW

Verontrusting

Zoals onze lezers ongetwijfeld weten is er vóór de verkiezing een vergadering gehouden van „verontruste” antirevolutionairen, de groep welke adviseerde op de heer Schakel te stemmen. Op die vergadering voerde o.a. ook Prof. Dr. J. R. A. Mekkes het woord. Deze stond zijn rede op verzoek van de Redactie aan het maandblad „Tot Vrijheid geroepen” af. Prof. Mekkes kent wat in de dagen onzer jaren de geesten beheerst. En hij heeft als weinigen de gave van het beproeven der geesten. Zijn rede is daarom zeer waardevol voor het verstaan van onze tijd speciaal van de krachten die het leven van de gereformeerde volksgroep paralyseren. We geven aan de rede van Prof. Mekkes graag een plaats in onze Persschouw.

„U heeft mij gevraagd tot u enkele woorden te spreken, tot u die zich verontrusten noemt.

Er wordt gevraagd, waarover u verontrust zijt en hoe u het is.

Die vraag wil ik ook stellen aan u, aan mijzelf. Want het komt er heel erg op aan.

Het komt er niet op aan, in welke hoek zij u zetten, die over uw verontrustheid verontrust zijn. Zij plaatsen de tegenstelling zo:

„verontrust is de man die een beginsel in handen wil hebben; dit kon in de 19e eeuw, die voorbij is. Doch:

christelijk is voortaan hij, die de zaken najaagt, waarvoor heel de wereld schijnt op te komen en die daarom de „zaken van de dag” zijn.

Christus is hij, die aldus zijn tijd verstaat. Want:

het leven is de tijd, die voortrolt en zijn werkelijkheid is geschiedenis.”

Zo spreken zij, die over uw verontrustheid verontrust zijn.

„Gij blijft maar spreken over beginselen, en de werkelijkheid — die geschiedenis is! — ziet gij voorbij.” Wat wij van de nieuwe tijd maar niet willen begrijpen is, dat de geschiedenis en haar „cultuur” — die voorbijgaan — het alleen werkelijke en waardevolle zouden zijn.

Immers, zelfs God, zegt men, doet evenzo. Het is juist in de beweging die wij teweeg brengen, dat Hij zich tegenwoordig toont.

Welnu, van die aanbidding van het geschieden hebben wij een heel stuk zien passeren na 1945. Om der wille van de progressie van de geschiedenis werd het Indonesische volk door de wereldmachten en door Nederland aan onrecht en armoede uitgeleverd.

Om der wille van de geschiedenis werd na de liquidatie van het misdrijf aan de partij van het verraad de hand toegestoken.

Om der wille van deze dynamiek der geschiedenis werd wel eerst aan het Papoea-volk trouw

beloofd, maar viel het later niet zwaar, die trouw te laten varen.

Om der wille van de geschiedenis moet er heden worden „geïntegreerd”, politiek en kerkelijk, tot elke prijs, zonder zich er rekenschap van te geven wat het is, dat men integreren wil. Te vragen naar wat iets is, is ouderwets en daarom statisch, en wij hebben de beweging nodig.

Om der wille van de geschiedenis en haar cultuur kunnen heden theologen der Reformatie — leerlingen dergenen die eens om een vermeend, theologisch „beginsel” op ondergeschikt punt hun broeders uitwierpen — openlijk en rustig betogen, dat het Koninkrijk van Jezus Christus voorbijgaat, maar dat de wereldcultuur, na van Zijn verdiensten te hebben geprofiteerd, op dynamische wijze in het Godsrijk zich zal blijven voortzetten.

Historisme op de aarde en in de hemel!

En wij moeten zorgen „er bij” te zijn. Er bij in 1952-'54, er bij, op Europees niveau, in 1963.

Er bij, bij de „cultuur” dezer wereld.

Op alle manieren, en in de politiek vooraan. Bij de tijd, dat vooral.

Wie niets meer weet mee te brengen, moet in elk geval aanwezig en er bij zijn, op elk moment, met de telkens passende leuze.

De leuze der middelmatigheid!

Zo zien wij de film van het Nederlands protestants historisme vandaag aan ons oog voorbij trekken.

Midden in een wereld, die zich allesbehalve aan „geschiedenis” heeft uitgeleverd. Die weet wat zij wil en ons dat heeft laten zien.

Die slechts één streven kent: dit tijdelijk leven en zijn goederen blijvend uit te buiten, tot de laatste mogelijkheid, in het eigen belang.

En die daartoe doelbewust jaagt naar de macht.

In onderling afwisselende vrees en begeerte, maar die voor de begeerte het leven geeft.

En wij, wij moeten „er bij” zijn. Zo zegt men. Heel christelijk, want het kruis is gepasseerd en de buit van een blijvende „cultuur” ligt vóór ons. Als het maar lukt met de „wereldkerk”, dank zij een wereldpolitiek.

* * *

Maar nu: wat wilt u, verontruste?

Over welke zaken u precies verontrust zijt, is niet de belangrijkste vraag. Er is waarlijk genoeg waar u „bij” zoudt willen zijn — om het anders te doen.

Maar de vraag die telt, is: op wat voor manier u verontrust is. Want dit „er bij” willen zijn zet u op een gevaarlijke wissel.

Dat gevaar zien de mensen, over wie u verontrust is, heel goed. Zij hebben het er al over gehad, dat de verontruste groep, zoals weleer de compagnie van David in de woestijn, de geuzen uit onze vrijheidsoorlog, of zelfs de verleden nazi-élite, bestaat uit teleurgestelden — die er niet meer „bij” konden zijn.

Begrijpt u mij goed: ik zou in de laatste plaats willen zeggen, dat wij niet onze wachtpost hebben te betrekken.

Daarvoor zijn wij hier vanmiddag.

Maar de zaak, waar het om gaat, ligt heden diep.

Het was een mooi ding, toen in de 19e, begin 20e eeuw onze ouders en grootouders als christenen mochten gaan meedoen in het politieke en maatschappelijke, later zelfs in het wetenschappelijke werk. En dat zij daar tijdelijk iets meer mochten zijn dan schuchtere en snel teruggeslagen getuigen. Dat hun namen zelfs iets van een eigen klank gingen krijgen.

Doch dit tekent niet het wezen van des christens positie in de wereld.

De voortrekkers der cultuur onder de christenen van onze tijd zeggen hun vlijt en bouwlust te betrekken uit het feit der „opstanding”. Dit feit heeft plaats gevonden; nu rest slechts vrolijk aan de arbeid te gaan, vooral met allen samen.

Zo echter heeft de Meester, Die aan geen onzer eeuwen met hun wisselende tijdgeest gebonden was, het ons niet aangezegd.

De Meester heeft de zijnen uitgezonden toen ons christelijk cultureel meedoen nog aan geen horizon was te voorzien. En Hij heeft de kans er op op geen enkele manier in uitzicht gesteld. Dat, als ik in zulke omstandigheden tóch geraak, de taak voor mijn voeten ligt, spreekt zonder meer vanzelf.

Maar innerlijk is die taak dezelfde als van de eerste discipelen. En dit was het wat de Meester, toen Hij hen in de toenmalige wereld uitzond, zeide: „Wanneer gij het huis, dat u ontvangt, binnengaat, groet het. En als het huis dit waardig is, dan dale daarover uw vrede; maar indien het het niet waardig is, dan kere uw vrede tot u terug”.

Want — en ziet hier onze enige richtlijn —: deze discipelen zijn niet van de wereld, gelijk de Meester van de wereld niet is. Zij hebben met die wereld niets gemeen dan... de afval, die ook hen van binnen telkens aanvalt.

En hier komt wat men vandaag tot in de kerk toe niet meer horen wil en wat toch Dr. Kuyper, in overeenstemming met het Evangelie, boven zijn universeel appél had geschreven: de grond-

waarheid der antithese van het kruis.

Wie dit niet achter de Meester draagt, zal Zijn opstanding niet zien.

Zijn wij — die hier zitten — meer dan over alle politieke fouten van onze mede-christenen, verontrust over hun... en óns „er bij” willen zijn?

„Er bij” in de progressie der geschiedenis. Of: „er bij” om in het wiel van die progressie een spaak te steken, uit de meest uiteenlopende overwegingen?

De aanhangers van de doorbraakgedachte verfoeien de antithese.

De aanbidders der christelijke cultuuridealen evenzeer.

De „geschiedenis” heeft immers de antithese uitgebannen!

En de heden onder hun en haar critiek wankele theologieën weten met de antithese als eerste waarheid geen weg, kunnen (durven?) slechts van haar een rest staande houden binnen een wereld, waarin ook zij toch eerst „er bij” willen zijn.

Wij hebben de historie, maar dan in volle zwaarte, in rekening te brengen.

In haar centrum, juist in haar centrum, heeft God het kruis doen oprichten.

Durven wij de absoluteitheid van Gods antithese tegen deze wereld nog aan?

Laten wij vanmiddag de zwaarte van die keuze beseffen! Zij sluit elk „er bij” willen zijn uit. Zij doodt elke parmantigheid, elk particulier ideaaltje, elke ideologie van de wereld, elke zucht tot uitvinden van principes, elke aanbidding van vooruitgang, elke afgod van het geraffineerde christelijke historisme, dat in waarheid dekmantel voor défaitisme is.

De keuze is niet eenvoudig, want zij stelt in uitzicht, te moeten vluchten van de ene stad in de andere, van het ene kerkelijke of politiek-organisatorische steunpunt in het andere, doch...

„Ik zeg u in waarheid, gij zult uw tocht door de steden van Israël niet hebben voltooid, of de Zoon des mensen zal gekomen zijn.”

Laten we hopen en bidden dat deze boodschap mag aanslaan. Want alleen dan is er toekomst voor „Christelijk Nederland”.

Schorsen

In het Kerkblad van de Gereformeerde Kerk van Hasselt schreef ds Waagmeester het volgende artikel. Met algehele instemming — ook ten aanzien van wat hij over de handelwijze van ds Van der Schaft en ds Van der Ziel schrijft — neem ik zijn artikel over.

Wanneer een dienaar des Woords, een ouderling of een diaken geschorst moet worden, is er droefheid bij ambtsdragers en gemeentelieden, omdat een broeder, die voorganger is, zich ernstig heeft misgaan. Dat grijpt een gemeente zó aan, dat ambtsbroeders verslagen neerzitten en grote mensen er om huilen. U moet er artikel 79 en 80 van de K.O. maar eens op nalezen. Ik heb al eens eerder in ons kerkbladje daaruit enkele woorden aangehaald. Zo'n censuur over kerkedienaren komt aan de orde, „wanneer Dienaren des Goddelijken Woords, Ouderlingen of Diakenen een openbare grove zonde bedrijven, die der Kerk schandelijk, of ook bij de Overheid strafwaardig is.” Art. 80 noemt de voornaamste grove zonden, die waardig zijn met opschorting of afstelling van de dienst gestraft te worden, en zegt saamvattend, dat het gaat over alle zonden en grove feiten, die de bedrijver voor de wereld eerloos maken, en in een ander gemeen lidmaat der Kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden.

Nu is het bekend, dat Ds J. v. d. Schaft geschorst is door de kerkeraad van één der kerken, die hij dient, nl. Murmerwoude; de kerkeraad van Oenkerk heeft hem niet geschorst. Ook is het bekend, dat Ds A. v. d. Ziel van Groningen-Zuid door zijn kerkeraad geschorst is, zonder medewerking van de naastgelegen gemeente en tegen het advies van de classis Groningen in. Oenkerk en de naastgelegen gemeente van Groningen-Zuid en de classis Groningen vinden hier blijkbaar geen openbare grove zonden. Weten wij in onze kerken niet meer, wat schorsen betekent? En dat binnen twintig jaren na 1944?

Prof. K. Schilder over „schorsen”

Dezer dagen las ik in „De Reformatie” van 11 maart 1950, dus 13 jaar geleden. Prof. K. Schilder schreef daarin een artikel naar aanleiding van een schorsing in de Geref. Gemeenten. Ds R. Kok van Veenendaal was geschorst door de synode van die gemeenten. Dat was natuurlijk op zichzelf al net zo verkeerd als de schorsingen door de synode der Geref. Kerken in 1944. Naar gereformeerd kerkrecht hebben de synodes geen bevoegdheid om te schorsen.

De grond voor de schorsing van Ds R. Kok was: „de vereenzelviging van de beloften met het aanbod der genade”. Die dominee werd dus geschorst, omdat hij over het genadeverbond een andere opvatting had dan die welke in de Geref.

Gemeenten gangbaar en naar ik meen, kerkelijk geijkt is.

Toen schreef Prof. Schilder het volgende:

„Schorsen betekent: een ambtsdrager naar de woestijn zenden, omdat hij op dien en dien duidelijk aangegeven grond als zondaar, ja, als grove zondaar, aangewezen wordt en moest; en dit onder de plechtige uitspraak: zolang hij daar blijft, staat hij buiten Christus' rijk. Dat nu is, naar bijbelse beelddraak: hen „in de woestijn zenden". Maar, de duivel speelt ermee. Ik denk, dat het den geschorsten ambtsdrager, hij heet Ds R. Kok van Veenendaal, net zo gaat als anderen; vandaag zeggen ze: hij is naar de woestijn verbannen, en morgen zeggen ze: broeder, en tot zijn volgelingen: kerk-van-Christus, althans een „stukje", of anders een „vorm" daarvan. En de toezende „wereld"? Wel, die komt niet, zoals het behoorde, tot vresen en beven, want geen mens gelóóft nog, dat een geschorste ipso facto als duivelskind te boek moet staan: men neemt de papieren van de schorsers niet meer ernstig: en dat is nu precies wat de duivel ermee bereiken wilde: hij spéélt ermee, en straks spelen ze allemaal ermee. Toch weet de duivel: je kunt juist met gedevalueerde papieren de kerk des te gemakkelijker uit elkaar jagen: ze worden eerder uitgegeven dan niet-gedevalueerde. Handel met papieren, die hun oude koers niet meer hebben, die noemt men op de beurs en in de Vaderlandse geschiedenis „windhandel". Maar in de kerk zeggen ze: we hebben „met u gehandeld".

Prof. Schilder schrijft dan, dat hij niemand van die vergadering beschuldigt van wat hij niet weet, maar dat hij toch wel durft zeggen: „ik geloof niet, dat er iemand is, die van harte gelóóft, dat Ds R. Kok, zolang hij bij zijn mening blijft, buiten het Rijk van Christus staat. En daarom klaag ik: die woestijn, die is maar fictief, ze is ditmaal maar een ding-in-de-verbeelding: de duivel spéélt ermee."

Zoals Prof. Schilder er hier over schrijft, zó hebben we in 1944 de ernst van een schorsing leren zien. Nu, ik ben het met het standpunt en de manier van handelen van Ds v. d. Schaft en Ds v. d. Ziel, voorzover ik ervan heb gelezen en gehoord, beslist niet eens. Maar ik geloof niet, dat er iemand is, die van harte gelóóft, dat Ds J. v. d. Schaft en Ds A. v. d. Ziel, zolang zij bij hun mening blijven, buiten het Rijk van Christus staan. En dát is, geloof ik, het punt waar het op aan komt.

Om de eenheid der kerk

Het is duidelijk, dat Prof. Schilder tot het schrijven van zijn artikel bewogen werd door zijn hartstochtelijk verlangen naar de eenheid van de kerk.

De laatste alinea van het artikel begint aldus: „Ik wilde, dat men eens werkelijk worstelde om de eenheid van de Kerk. Maar al die schorsers scheuren haar, zolang ze 't zo doen."

De kerk van onze Heere Jezus Christus is de vergadering der gelóvigen, en niet een secte van op bepaalde punten gelijk-gezinden. Schorsingen in strijd met het recht der kerk zijn kerkscheurende daden.

Als we over deze dingen schrijven, gaat het ons om de eenheid van de Kerk van Christus.

Ik hoop dat velen dit artikel, speciaal dat wat van Prof. Schilder daarin wordt geciteerd, bid-dend zullen overwegen.

C V.

KERKNIEUWS

Beroepen door de Can. Ref. Church of Abotsford (B.C.): J. J. Arnold te Amersfoort-W.

Aangenomen naar Zuidbroek: W. Wierenga te Noordbergum; naar Brampton Ont. Can., D. de Jong te Middelstum.

Emeritaat. Dr J. Meyer van Oldehove zal emeritaat aanvragen tegen 1 nov. a.s. Hij gaat zich D.V. in 't Harde vestigen.

Beroepbaar. De classis Groningen stelde, na gehouden praeparatoer-examen beroepbaar kand. J. Geertsema. Diens adres is: Gorecht-kade 114 b, tel. 05900-35182.

Behalve kand. Geertsema zijn nog beroepbaar: kand. C. Doornbos, 35 d, Jutrijp (Fr.) en kand. R. v. Nus, Merwedestraat 38, Amersfoort.

Afscheid. Na zeven jaar daar gearbeid te hebben, nam ds H. W. Noordman afscheid van de Geref. Kerk van Driesum/Wouterswoude. Hij bediende bij die gelegenheid het Woord uit 1 Kor. 16 : 22. Ds Noordman hoopt 18 aug. zijn intree te doen in de kerk van Lutten-Gramsbergen.

Van de Geref. Kerk van Emmen nam ds J. van der Haar afscheid. Hij preekte in de afscheidsdienst over 2 Sam. 23 : 1-7.

Intree: Na bevestigd te zijn door zijn broer ds A. Veefkind deed kand. J. H. Veefkind zijn intree in de Geref. Kerk van Buitenpost. Zij kozen tot tekst van hun prediking resp. 2 Kor. 12 : 10 b en Joh. 1 : 29 b.

Ds. W. G. Raven is na tien weken in het ziekenhuis verpleegd te zijn geweest weer thuis gekomen. Hij kan evenwel voorlopig zijn arbeid nog niet hervatten.

Gereformeerde Kerk Veenendaal

Het adres van Ds J. D. Wielenga is met ingang van heden gewijzigd in: Stationsingel 38, Veenendaal.

Zijn telefoonnummer blijft (08385) 39 05.

Tot scriba werd benoemd: J. Bulthuis, Rembrandtlaan 7, Veenendaal. Telefoonnummer (08385) 37 28.

Ten behoeve van de vacatiegangers in Overberg, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel en Veenendaal wordt medegedeeld dat de kerkdiensten in Veenendaal worden gehouden in het O.C.B.-gebouw, J. G. Sandbrinkstraat.

De aanvangstijden zijn **half tien** en **drie** uur.

Kerkbouw Krommenie. Enkele broeders van de kerk van Krommenie hebben het initiatief genomen een grammafoonplaat te laten maken ten bate van het fonds voor kerkbouw.

Het onder ons almeer bekend wordende koperkwartet was bereid enkele Christelijke liederen te spelen. Het is hetzelfde koperkwartet dat u ook wel voor de radio heeft horen spelen. Het is hetzelfde koperkwartet dat het vorig jaar op de Schooldag in Kampen zich heeft laten horen, en ook dit jaar D.V. weer op dezelfde plaats (Stadsgehoorzaal) zal optreden. We zijn blij hiermee twee belangen tegelijk te dienen. Voor muzikliefhebbers is hier een prima stukje muziek gegeven en de kerk van Krommenie wordt hiermee geholpen. De prijs is f 5.75.

In de regel wordt bij aanbiedingen voor een dergelijk doel een schepje bij de prijs opgedaan. Wij hebben het juist andersom gedaan. Deze plaat is goedkoper dan andere van dezelfde kwaliteit en formaat. Als we goed zijn ingelicht is een plaat met Christelijke muziek van een koperkwartet iets nieuws.

Besellingen kunnen worden gedaan aan D. C. v. d. Wal, Burg. Waliglaan 23, Krommenie, of op gironummer 197522.

ADRESSEN :

Appingedam, adres kerkeraad: H. Smid, Ripperdastraat 48, Appingedam; **Hengelo,** adres Geref. Kerk: T. Beijes, Rossinistraat 45 te Hengelo; **ds C. v. Kalkeren,** Voorstraat 8, Holwerd (Fr.), tel. 05197-397. **Ds E. J. Oosterhuis,** Aca-cialaan 29, Doetinchem, tel. 08340-3074.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

Belangrijk nieuws!

Van het Ministerie van Justitie, Directie Kinderbescherming, werd de **officiële** mededeling ontvangen, dat men met de opzet van het tehuis accoord gaat. Dit betekent, dat ook de Rijksgebouwdienst zijn goedkeuring aan het plan heeft gehecht. De weg naar het Ministerie van Volkshuisvesting en Wederopbouw is nu vrij.

Laat ons hopen, dat deze niet te lang zal zijn. Onzerzijds zal alles gedaan worden de verdere ontwikkeling zoveel mogelijk te bespoedigen.

De noodzaak

van een eigen tehuis bleek ook de afgelopen weken weer. Tijdens een gesprek met een Kinderrechter, het ging o.a. over de plaatsing van een meisje in een tehuis, informeerde deze hoe ver het met onze plannen staat. Een ambtenaar van een andere instantie was al even belangstellend.

Dringt ons de plicht voor de kerkjeugd te doen wat in ons vermogen ligt tot de opening van een kindertehuis, **de instanties** worden steeds voor de vraag gesteld: welk tehuis heeft nog een plaatsje vrij voor een jongen of een meisje?

De vakantietijd stelt al evenzeer voor problemen. Enkele tehuizen, waarin één of meer van onze kinderen verblijven, gaan veertien dagen sluiten, teneinde het personeel met vakantie te

WE DELEN ONZE LEZERS MEDE,
DAT WEGENS VACANTIES TER
DRUKKERIJ, „OPBOUW" NIET ZAL
VERSCHIJNEN OP

3 EN 16 AUGUSTUS.

DE REDACTIE

laten gaan. Ons werd gevraagd op korte termijn een oplossing te zoeken. Wij zijn blij, dat er onmiddellijk gezinnen bereid bleken een kind op te nemen.

Een eigen tehuis zal ons niet zo gemakkelijk voor dergelijke problemen stellen, omdat dan de tijd van voorbereiding ongetwijfeld langer zal zijn. Thans kost het veel extra inspanning en tijd om alles naar behoren te regelen.

Intussen hopen wij dat de betreffende kinderen en vakantiegezinnen met elkaar een fijne vakantie zullen hebben. Wij zijn de gezinnen voor deze medewerking zeer erkentelijk.

De kinderen

worden door anderen in hun vakantie ook niet vergeten. Een onderwijzeres stuurde f 25,- „een deeltje van haar vakantiegeld". Ook van Terschelling werd goed nieuws ontvangen. Via ds. Blokhuis bereikte ons f 12.50, als opbrengst van de gehouden collecte tijdens de samenkomst van een „vakantie-huisgemeente". Ds. Berghuis was eveneens op het eiland en stuurde f 13,35 als opbrengst van de collecte tijdens een kerkdienst.

De G.R.V. ontbreekt ook nu weer niet. Aan nagekomen collecten over 1962 werd ontvangen f 44,87; terwijl ds. Versteeg f 33,86 op onze postrekening overschreef, zijnde het resultaat van de op zondag 30 juni j.l. te Kaub gehouden inzameling voor het tehuis. Het doet ons goed te weten, dat ook de predikanten aan de actie meedoen.

Verder verhalen wij

„Het spaarvarkentje in onze huiskamer leverde deze f 31,- op". Ds. van Houdt, Uithuizermeeden, heeft de inhoud van de catechisatiebus geteld en kwam daarbij tot f 94,63, welk bedrag voor het tehuis werd bestemd. De leerlingen van de Gereformeerde School te Leens stuurden f 40,-. Een dochter liet haar vader f 10,- overmaken.

Tijdens een huwelijksfeest werd f 16,84 ge-collecteerd. De „familiekring" van Sybren Foeskes werd uitgebreid met Jan Theodoor en Jan Herman en bezegelden dit met klinkende munt. Onder de andere giften was er één van f 100,-.

Wij ervaren in al deze giften de goede hand van onze God over de kinderen der kerk.

Broeders en zusters, jongens en meisjes, onze hartelijke dank.

Verantwoording:

Sinds 1-1-63 Ontvangen van kerken	f 54.850,79
Sinds 1-1-63 ontvangen van particulieren	„ 23.475,41
Tot 1-1-63 in totaal ontvangen	„ 295.351,50

Totaal per 12 juli 1963: f 373.677,70

Collecten en giften kunnen worden overgemaakt op postrekening 52325, t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404-12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk